

УДК 316.4

ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРИСТІТЬ У ТВОРЕННІ ПОЛІТИКИ ЯК НОВА ПАРАДИГМА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Л.В. Гонюкова
Київ, Україна

Сьогодні істотно посилюються претензії до влади зі сторони суспільства. Переважною мірою на низах, а точніше у масовій свідомості закріпився образ влади як суцільно корумпованої. Тому, суспільна потреба в більш прозорій, відкритій та відповідній передбачуваній державній політиці, яка б значною мірою забезпечила внутрішньої елітний консенсус, визначило нову технологію творення такої політики, а також вказала на потребу формування нової парадигми політичної філософії з сучасними концептами та модернізаційно-світоглядними імперативами.

Так, зокрема в сучасному російському політичному дискурсі поняття прозорості влади має декілька значень, а саме, його використовують, коли хочуть підкреслити розповсюдженість та значимість тіньової політики та тіньових відносин, превалювання корпоративних інтересів в окремих групах еліти над загальнонаціональними інтересами. У даному контексті вимога встановлення прозорості влади звучить як прагнення до підвищення рівня публічності, відкритості, особливо у сфері прийняття важливих політичних рішень. Воно відображає бажання політичного класу, переважної більшості істеблішменту посилити роль офіційних механізмів та каналів взаємодії з владою, з офіційними центрами прийняття рішень. У цьому контексті дана вимога функціонально нагадує установку на велику гласність та відкритість при переході з однієї політичної системи (режиму) до іншої (іншого). Можливо, тут має місце певна технократична закономірність: в сучасній політичній історії Росії подібні переходи завжди пов'язують з запереченням закритості та авторитарністю методів попереднього правління, тому супроводжуються появою очікувань політичного класу щодо посилення публічності діючої влади.

Водночас, в умовах зміни політичного режиму, здійснення системного реформування сфер суспільного, життя об'єктивно зростає потреба еліти у значній інформованості про цілі та плани дій нової еліти, особливо коли з точки зору усталених та звичних уявлень, які сформувались раніше у цих еліт, деякі дії не до кінця все частіше стають незрозумілими, потребують ґрунтовних пояснень. У даному контексті вимога прозорості об'єктивно спрямована на створення та підтримку ефективних соціальних технологій узгодження інтересів, в межах яких влада та еліти можуть домовитись про довготривалу співдружність на основі взаємного врахування інтересів.

Зміст сучасного переходу об'єктивно визначається необхідністю встановлення окремих світоглядно-універсальних правил гри для всіх суб'єктів творення державної політики, які б забезпечували державі роль арбітра у ставленні та розв'язанні окремих гносеологічних проблем політичної філософії. У цьому сенсі вимога прозорості використовується вже владою, в ролі звернення до суспільства та еліти в той час, коли істеблішменту пропонується перейти в дії попередньої системи взаємодії, яка б ґрунтувалась на індивідуальній домовленості та прозорих універсальних правил гри.

Філософські напрями ХХ століття висувають проблему цінностей на перший план. Феноменологи, герменевтики, аналітики, постмодерністи сперечаються щодо цінностей, які має складати предметне поле та відповідно регламентувати технологію творення політики.

Ганс Ленк вважає, що цінність – це інтерпретаційний конструкт в якому суб'єкт виражає свої переваги. Необхідно відзначити, що характер самої інтерпретації визначається тією філософією, яку використовує суб'єкт. Феноменолог використовує феноменологічну інтерпретацію, герменевтик – герменевтичну тощо.

Вивчення процесу зародження розвитку громадянського суспільства, формування його структурного ядра – сфери громадянської відкритості – дає змогу зрозуміти специфіку функціонування інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі. Демократія передбачає створення великої кількості «публічних сфер», які дозволяють громадянам ХХ ст. через відкрите спілкування у суспільних інституціях контролювати державну владу на різних рівнях та територіях, що буде гарантом забезпечення їх громадянських прав. Ю. Габермас, концептуальніше за Ролза, наголошує на необхідності раціональної дискусії та досягнення згоди між людьми (за рахунок дискусії вирішуються різноманітні конфліктні ситуації, отже, в суспільстві необхідно забезпечити простір для обміну думками). На відміну від Ролза Габермас вважає, що дискусія веде до відкриття абсолютного морального закону, чим засвідчує свою прихильність до Канта.

Прозорість, відкритість та передбачуваність (прогнозованість) – це основні вимоги до ефективності державної влади, сформованої демократичним шляхом. За умови, якщо такі вимоги відсутні, суспільний контроль за діями влади неможливий. Лише в тому випадку, якщо влада прозора, тобто відкрита, публічна у своїх намірах, можна вважати наскільки її дії відповідають закону та моральними нормам суспільства.

Поняття прозорості закономірно пов'язується з комунікацією між владою та суспільством, суспільною думкою. Довіра до влади сьогодні стає багато в чому можливою завдяки новому суспільному (громадському) запиту, який орієнтується на відтворення дій окремих владних інститутів. Проте, влада не може будувати політику виходячи лише з суспільних очікувань. У даному контексті виникає проблема розуміння суспільством цілей та змісту дій влади та раціоналістичного сприйняття цих дій. Саме в цьому плані в суспільній свідомості актуалізується тема прозорості намірів влади.

Суспільство як цілісна і складна система самоорганізації різних процесів і структур людської взаємодії, успішно функціонує тоді, коли працюють загальновизнані правила поведінки. «Усвідомлення того, що люди можуть на загальне благо жити в мирі і злагоді один з одним, і що для цього не обов'язково досягати гідності думок з приводу якихось конкретних спільних цілей, а значить лише дотримуватися абстрактних правил поведінки, стало, напевне, найграндіознішим відкриттям з усіх, які коли-небудь здійснювалися людством» (Ф.Хайек «Общество свободных». – Лондон, 1990.) Фрідріх Гаїк є автором концепції спонтанних порядків, що є стрижневою у теоретичній системі неоконсерватизму.

Суспільство – це сукупність людей в межах ними же створеної системи соціальних дій їх змісту, розуміння та цінностей. Людину цікавить не просто істина, яка б представляла об'єкт таким, яким він є сам по собі, а значення цього об'єкта для людини, для задоволення його запитів. У зв'язку з цим людина оцінює факти свого життя за їх значимістю, реалізує ціннісне став-

лення до світу. Специфіка людини складається саме з її ціннісного ставлення до світу. Для людини цінністю є все, що має для неї конкретне, а не абстраговане значення, особистісний чи суспільний зміст. З цінністю ми маємо справу там, де мова йде про рідне, святе, дороге, бажане, досконале, коли ми схвалюємо або сваримо, захоплюємось або обурюємось, визнаємо або відкидаємо.

Прозора влада належним чином забезпечує діалог з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень та постійний доступ до повної (з чітко окресленими винятками засекречування), об'єктивної, точної, зрозумілої інформації про діяльність органів державної влади та посадових осіб згідно норм чинного законодавства.

ПРОЗОРА ВЛАДА:

- ◆чесна та відверта
- ◆відповідальна
- ◆підзвітна та підконтрольна громадськості
- ◆прогнозована
- ◆адекватна суспільним реаліям
- ◆чутлива до альтернатив розвитку політики
- ◆уважна до різних позицій громадян
- ◆залучає громадян до процесів прийняття рішень тощо

Слід відзначити, що від свого початку вітчизняна державна політика формувалась як непрозора. Причиною цього було тривале панування тіньових соціально-ідеологічних та філософсько-політичних практик, які майже всі абсолютно влаштували. Це певною мірою дозволяло структурувати простір, в якому діяв той чи інший суб'єкт – бізнес, політика, публічна сфера. У результаті цього постала потреба створення ефективних механізмів відкритості та прозорості формування державної політики, що, тим самим, знизило б ризик та невизначеності дій та їх наслідків, а також заклало цілісне синтетичне уявлення про нову парадигму політичної філософії.

УДК 316.7

ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ АБСТРАКЦИИ ИЛИ ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТАЦИИ?

*Н.Н. Кузьмин
Симферополь, Украина*

Культурологическая экспансия в социальные исследования поставила перед социальной теорией ряд вопросов, один из которых является фундаментальным для ее методологии: «Что же мы, в конце концов, изучаем – культуру или общество?».

Традиционная для социальной теории иерархия соотношения культуры и общества выглядит следующим образом: культура – это часть социальной реальности, фактор социальной жизни. Наиболее четко и последовательно данный подход выражен Т. Парсонсом, в концепции которого культура есть под-